

Társadalom

Küldött a II. kongresszuson

Nem könnyű portrét rajzolni Pothornik Józsefről. Élete változatos, de egy dologban nagyon is egyértelmű: mindig, mindenben, mindenütt a pártot szolgálta és szolgálja ma is. Sokszor és sokat beszélgettünk már, témánk egy gondolat köré csoportosult, miként kapcsolódott be a munkásmozgalomba, melynek 63 évét, szinte minden napját szentelte, áldozta. Az már közhelynek tűnik, ha egy munkásmozgalmi ember származásán át szeretnénk bemutatni. Pothornik Józsefnél ez feltétlen fontos. Szinte elengedhetetlen. Nem életrajzot akarok most rajzolni róla, csupán néhány vonással az olvasó elé vetíteni életét, útját.

A Pothornik-család Karinthiából származik. Belburg községben kőfaragó volt az öreg Pothornik. Olaszok és szlávok dolgoztak ott, és amikor építeni kezdték a vasutat Besztercebánya felé (még a múlt század második felében) ő is lejött kőfaragónak az alagúthoz.

És abban az időben kezdődött a szénbányászat is Nógrádban, az Emánuel bányában. Az öreg Pothorniknak mind a hat fia bányász lett és a mizserfai völgyben termelték a szenet.

Pothornik József — az unoka — 1903-ban született Baglyason és 1915-ben maradt ki az iskolából. A szénosztályozóra került, drótkosarakba rakta a darabos szenet, aztán állásról-állásra adogatták egymásnak a gyerekek, hogy végül vagonba kerüljön a fekete arany.

Tizenkét órát dolgozott.

Ahogy emelkedett a bányász hierarchiában, úgy ismerkedett meg a munkásmozgalommal, kapcsolódott be az ifjúság szervezésébe, a párt megalakításába és elsőik között lépett be a szakszervezetébe. Ettől kezdve élete, munkája, tevékenysége összefonódott a párttal . . .

A nógrádi szénmedence kommunistái küldték a Kommunisták Magyarországi Pártja II. kongresszusára, mely Moszkva mellett Aprilovkában, 1930. februárjában ült össze.

Beszélgetésünk témája éppen a II. kongresszus volt. Fontos eseménynek számított a kommunista mozgalomban, hiszen szét kellett zúzni a káros frakciózást, meg kellett teremteni az egységet a párton belül, a vezetésben, hogy eredményesebben tevékenykedhessenek idehaza a Horthy-rezsim féktelen terrorjának béklyójában.

— Kerülő úton jutottam el KMP II. kongresszusára. Hegyeshalomnál léptem át át a határt és innen indultam tovább Bécs felé.

— Vízum? Határőrök?

Elgondolkodik.

— A határ átlépésének abban az időben megvoltak a sajátos, előre kidolgozott módszerei. Hegyeshalomnál leszálltam a vonatról, kétszáz métert tettem visszafelé és behúzódtam a vasút melletti kukoricásba. Jobbra egy kis patakban vártam meg az estét. A patak partján sűrűn járőröztek a magyar csendőrök, vigyázni kellett. Besötétedés után átléptem a patakon és máris osztrák területen voltam. Emlékszem, hogy szőlőn, gyümölcsösön keresztül vitt az út, fel a hegyre, ahonnan már megláthattam a távolban pislákoló lámpákat. Ez jelentette számomra az irányt. Lassan, óvatosan és ráérősen haladtam a kis település felé. (A nevére már nem emlékszem, valamilyen Brücke volt.) Csak hajnalban kellett odaérem. Útközben egy patakban lemostam az út porát, meg a harmatot és amikor hajnalban a vasúti megállónál vonatához gyülekeztek a munkások, én is közéjük álltam.

— Természetesen jegyet váltott . . .

— Annyi schilling mindig volt a zsebemben, hogy megválthattam a jegyet a vonatra.

Azán irány Bécs.

Az osztrák fővárosban egy trafikban volt az összekötőhely. A trafikos azonnal telefonált valahová és közölte Pothornik Józseffel, hogy a város melyik közeli terein várja őt az összekötő.

— Hogyan ismerték fel egymást?

— Bécsben ez könnyű volt. Ha ismerős elvtársat küldtek, akkor csak kezdet ráztunk. Ha viszont első találkozás volt, akkor egy megbeszélte jelet tartottunk a kezünkben. Például előre meghatározott módon összehajtogatott újságot. Magyarországon viszont az ilyen jel mellé jelszóra is szükség volt az illegális találkozásoknál. Az összekötő elvtárs ezután elvitt egy lakásba, melyet általában egy osztrák munkás adott ki számunkra. Tisztálkodás, megbeszélés, majd pedig instrukció következett ilyenkor.

Bécsből egyesével indultak tovább a KPM II. kongresszusának küldöttei. Az útvonal: Berlin—Riga—Moszkva—Aprilovka.

— Mivel jónéhányan nem ismertünk magyaron kívül más nyelvet, olyan elvtársat osztottak be mellénk, aki jól beszélt németül, franciául és oroszul. Hozzám a vonaton csatlakozott a több nyelven beszélő elvtárs. Ennek az volt a célja, hogy a vámosoknál le ne bukjunk, elszólás miatt. Így segítettük egymást több országon át Moszkvába.

A kongresszus pontos helyét csak Moszkvában közölték a küldöttekkel.

— Aprilovka hatvan kilométerre van a szovjet fővárostól. A vasútállomásról még mintegy tízenkét kilométert tettünk meg egy szép erdő közepéig, ahol emeletes fából épített kastély várta a kongresszus küldötteit. A KMP II. kongresszusán 26

küldött vett részt, közöttük hárman voltak bányászok: Hován József és jómagam Nógrádból mentünk Aprilovkába, Nagy Pál pedig Tatabányáról indult el. Én az útlevelém szerint jugoszláv asztalos voltam, aki munkavállalás céljából utazik a Szovjetunióba. A kastélyt a KMP II. kongresszusára teljesen átrendezték. A földszinten volt a tanácsterem, melyet egyben étkezdének is használtak. Mellette két kisebb szobában helyezték el a gyors- és gépirókat, míg az emeleten voltak a küldöttek hálósobái. Amikor Pothornik József két bányásztársával megérkezett Aprilovkába, a Külföldi Bizottság egyik vezetője megállította:

— Megérkezett-e már Pothornik József Nógrádból?

— És mit válaszolt?

— Mivel az illegális nevem „Futó” volt, így természetesen csak azt válaszolhattam, hogy: „nem jött meg, és valószínűleg nem is jön a kongresszusra.”

Később azonban mégis félrehívta a Külföldi Bizottság vezetőjét és közölte vele:

— Pothornik József én vagyok.

— És ebből nem lett semmi baj?

— Szerencsére még az ilyen konspirációs hiba ellenére sem tudták a küldöttek „Futó” elvtárs valódi nevét. Különbösen el kell mondanom, hogy több elvtárs, pártvezető illegális nevén szerepelt a II. kongresszuson is. Révai József a „Kemény”, Lovas Márton (aki a KIMSZ képviselőjeként vett részt a kongresszuson) „Vak”, Szerényi Sándor elvtárs pedig (aki ma a pártfőiskola igazgatója) „Sas” néven szerepelt.

Azt a különféle párttörténeti anyagokból ismerem, hogy a II. kongresszus, amelyik igen jelentős volt a KMP életében, hosszú ideig ülésezett. Munkája közel másfél hónapig tartott, tele vitákkal és egymásnak ellentmondó érvelésekkel. Kún Béla elvtárs, a pártépítésről, a párt szerepéről és helyzetéről tartott beszámolót. Révai József elvtárs pedig az agrártézisekről beszélt.

— Mivel nem vihettünk magunkkal semmilyen írást, javaslatot, határozatot, egyebet, a téziseket Aprilovkában kellett kidolgozni. A téziseket a Komintern első összeállításában nem fogadta el, és átdolgozásra kétszer is visszaadta. A Komintern megbízottja — aki résztvevő a II. kongresszuson — részletesen kifejtette a vele kapcsolatos észrevételeket és újra kezdődött a vita. Ezek a viták legtöbbször elméleti síkon mozogtak, így a huszonhat küldött tovább gyarapíthatta elméleti tudását. Meg kell mondani, hogy a magyarországi küldöttek, akiknek inkább az illegális munkában volt nagy gyakorlatuk, elmaradtak elméleti és politikai képzettségben, az emigrációban élő vezető káderek mögött.

Pothornik Józsefet többször is meghallgatták a kongresszus előtt és alatt is. Tudták róla, hogy már több mint egy évtizede vesz részt a mozgalomban és olyan forradalmi területeiről érkezett, mint Baglyasalja, a nógrádi szénmedence. Gyakorlati tapasztalatai most sokat értek, elsősorban abból a szempontból, hogy meghatározzák és a tézisekben rögzítsék a pártmunka további feladatait Magyarországon. A kérdést így tették fel: hogyan lehetne folytatni, erősíteni a pártmunkát, és növelni a párt befolyását a tömegek körében?

— Mi, nógrádi küldöttek csak a kongresszuson szereztünk tudomást arról, hogy a Külföldi Bizottságon belül két frakció küzd egymással: a Kún Béla és a Landler Jenő frakció. A kommunista Internacionálé részéről a II. kongresszuson jelenlévő Fried elvtárs élesen bírálja a frakcióharcot, és felszólalásában a következőképpen fogalmazott:

— Nem elég eltemetni a frakciózást, hanem őrseget kell állítani a sirja mellé, hogy ha megmozdul felette a föld, ha ki akarja dugni a fejét, akkor lesujthassunk rá.

— A frakció harcnak volt a következménye az is, hogy a két frakciózó csoport felváltva küldött haza egy-egy elvtársat a munkásmozgalom segítésére. A kongresszuson kitűnt, hogy a Kominternnel felnagyítva közölték az elért eredményeket. Azokat mind két frakció a saját munkájának tulajdonította. A Komintern nem látott tisztán a hazai dolgokban, ezért vált szükségessé, hogy a II. kongresszuson résztvevő hazai küldötteket — köztük engemet is — az elnökség tagjai meghallgassanak. Így találkoztam és hosszasan elbeszélgettem Manuilszkij és Pjatnyickij, valamint más elvtársakkal. Részletesen be kellett számolnunk a hazai helyzetről, a munkásmozgalomban, az illegális munkában elért sikerekről, de az akadályokról és a nehézségekről is. A Komintern így próbálta ellenőrizni a korábban kapott tájékoztató helyességét.

Pothornik József is hozzászólt a KMP II. kongresszusának anyagához.

— A konspiratív intézkedéseket általában betartják odahaza az illegális munkában. Viszont tapasztaljuk, hogy felrúgjuk azokat ott, ahol frakciónak. Éppen ezért a frakció-harcot fel kell számolni, mert ez gátolja a pártmunkát, az illegális tevékenységet.

A II. kongresszus stratégiai célként kimondta: a forradalom közvetlen célja a proletárdiktatúra, amelynek formája a Tanácsköztársaság.

Ez a célkitűzés nem számolt a tényleges helyzetből adódó lehetőségekkel. Ám azt mégis meg kell állapítani, hogy taktikai kérdésekben egy sor helyes határozatot hozott, melynek végrehajtása a következő években tovább fokozta a magyarországi kommunisták tömegbefolyását, növelte a tömegek forradalmi lendületét.

Élénk vita kezdődött a kongresszuson arról is, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártjának további tevékenységét a Külföldi Bizottság vagy, pedig a Központi Bizottságnak egy itthon dolgozó tagja irányítsa a jövőben.

— Végülis úgy döntöttek a kongresszus küldöttei, hogy az itthoniak vezessék a pártot és így lett annak vezetője „Sas elvtárs”, vagyis Szerényi Sándor elvtárs.

Pothornik Józsefet is beválasztották az új Központi Bizottságba.

— Fontos feladatokat bízott rám Aprilovkában a II. kongresszus. Nekem kellett eljuttatnom a nógrádi szénmedenceben működő pártsejtekhez a KMP II kongresszusának határozatait. Mivel abban az időben éppen konspirációs okokból lehetetlen volt egyidőben és egy helyre összehívni a pártsejtek titkárait, így egyenként tárgyaltam velük. A megbeszéléseket az erdőben tartottuk. Mintegy két hét alatt sikerült húsz pártsejt titkárával részletesen megismertetnem az aprilovkai kongresszus határozatait és az azokból reánk háruló legfontosabb feladatokat.

Hazatérve Pothornik József — a Központi Bizottság tagja — már arról számolhatott be részletesen a nógrádi pártsejtek titkárainak, hogy a magyarországi kommunista mozgalom új lendületet vett. A párt, valamint a pártvezetés egységének megszilárdítására irányuló kísérletek bizakodással töltötték el az itthoni elvtársakat.

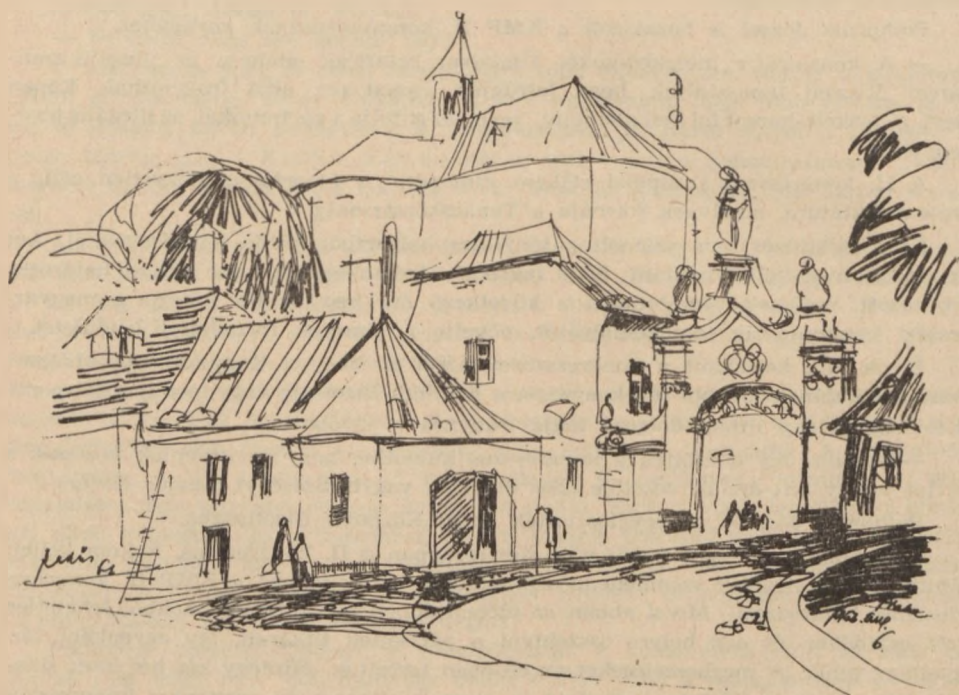
— Nem a II. kongresszus küldöttei, nem is az ott megválasztott új Központi Bizottságon múltott, hogy az annyira óhajtott és a kongresszuson megteremtett egység nem bizonyult tartósnak.

Pothornik József a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja, ismét kongresszusra készül. Amiket a II. kongresszusról, Aprilovkáról, az illegális mozgalomról ezekben a hetekben elmondott, már csak emlékek. De figyelmeztető és megszívlelendő emlékek, melyek számára is, a mai fiatal kommunista nemzedék számára is példaképül és tanulságul szolgálnak.

— Ezért szívesen és mindig lelkesedéssel beszélek a mozgalomról . . .

GÁLDONYI BÉLA

RADICS ISTVÁN: Barokk-kapu a prágai várban